

Les fonts orals: eina didàctica per a conèixer la memòria històrica de Sant Cugat

Elisa Salanova

El nostre interès per les fonts orals venia donat, perquè pensem que utilitzar-lo a l'escola ens ofereix la possibilitat de fer que la història deixi de ser una assignatura llunyana, i moltes vegades avorrida, que només parla d'estructures econòmiques, socials i polítiques, d'un món exterior als alumnes. Per als professors d'història, aquests projectes tenen l'avantatge especial d'obrir la història local a la recerca. També la institució escolar necessita aquesta recerca per estar viva ella mateixa, perquè és l'única forma possible de connexió amb un món viu i significatiu.

L'escola ha de ser capaç de crear i tirar endavant projectes que connectin amb les qüestions obertes que hi ha al seu voltant. És a dir, projectes que, a més a més dels valors pedagògics que li són propis, tinguin sentit per si mateixos, siguin útils en el marc social i cultural en què l'escola treballa.

Sortir fora de l'escola significa donar un sentit nou tant al que es fa a l'aula com als resultats que s'obtenen fent aquesta activitat. Ens creiem nosaltres, una manera efectiva de relligar l'escola amb el seu entorn, de connectar amb la vida real de la seva ciutat, facilitar la convivència amb les generacions anteriors, rescatar uns testimonis que es perdrien irremissiblement i contribuir al patrimoni històric de Sant Cugat tot creant uns documents orals (enregistrament-transcripció) que es puguin utilitzar a l'arxiu municipal.

Necessitàvem aquestes fonts de documentació, perquè volíem saber com era la vida de les persones de Sant Cugat en aquest segle. Malauradament, els documents tradicionals utilitzats en la investigació històrica no ens facilitaven l'estudi de persones i temes relacionats amb la vida quotidiana, ja que han estat sistemàticament exclosos del discurs històric.

Fins ara la història local s'ha ocupat més de l'administració del municipi o del monestir que de la vida quotidiana de la comunitat; com més personal, local o extraoficial fos un document, menys probabilitats tenia de sobreviure. L'estructura del poder ha actuat com una gran enregistradora que ha configurat el passat a la seva pròpia imatge.

Des del moment en què l'experiència vital de tot tipus de gent pot utilitzar-se com a matèria primera, la història assoleix una nova dimensió: la història es fa més democràtica. El procés d'escriure història canvia, alhora que el contingut. S'introdueix la vida en la història, la història en la comunitat i aquesta, ens la retorna viva. Les relacions entre la història i la comunitat deixen de ser unilaterals i es converteixen en relacions dialèctiques entre la informació i la interpretació. Trenca barreres entre professors i estudiants, entre generacions, entre els educadors i la seva localitat.

La història oral crea una consciència del passat personalment sentida, no sols coneguda. Una cosa és saber que els carrers, els camps, les cases, les botigues que ens envolten han tingut un passat anterior a la nostra arribada i una altra de molt diferent és haver rebut del passat – mitjançant les experiències personals i íntimes de la gent gran– l'amor a aquests camps concrets, a un carrer concret, a un treball en aquella botiga concreta, etc. Així, doncs, la història oral representa un enfocament privilegiat, perquè torna el poder de la paraula a la gent corrent que fa la història, i perquè permet de reinscriure l'experiència individual en el passat comú, permet de retrobar, en definitiva, la veu del passat. També atorga a la història un futur alliberat

de la significació cultural del document escrit i torna l'historiador a la tècnica més antiga del seu ofici.

Fa ja uns quants anys vàrem iniciar un treball d'història a l'IB Casa Mònaco que després va continuar a l'IES Angeleta Ferrer, amb els alumnes de BUP, dins la programació de l'assignatura d'història d'Espanya, a partir de les informacions aportades per documents orals.

En primer lloc, ens vam plantejar a classe el per què de la necessitat d'utilitzar les fonts orals, acabada aquesta reflexió (que estava en la línia de l'esmentat anteriorment) vàrem seguir el procés de treball següent:

- 1.- Confecció d'una llista de temes comuns dins el període cronològic proposat (condicions socio-econòmiques, condicions polítiques, educació, influència de l'església, oci).
- 2.- Distribució per grups.
- 3.- Selecció d'èpoques per grups.
- 4.- Elaboració de models de qüestionaris i reflexió. Tot seguint les propostes i les instruccions dels especialistes en fonts orals.
- 5.- Selecció i distribució de les persones a entrevistar.
- 6.- Entrevistes amb enregistrament.

Per rudimentària que pugui ser la seva tècnica d'entrevista-enregistrament-transcripció, els alumnes recullen evidència. S'impliquen creativament en la valoració, s'enfronten a qüestions bàsiques: com confiar en la informació o dubtar-ne, com organitzar un conjunt de fets, com ajustar les diferències amb la documentació escrita o amb altres testimonis... les confrontacions es multipliquen i les hipòtesis neixen, es rebutgen o es confirmen.

Per què un interlocutor omet un fet que va viure? Falla la memòria? Per què es minimitzen alguns fets o se n'amaguen d'altres? Per què es produeixen silencis, exageracions de la realitat? etc.

Sorgeix així la necessitat de no deixar cap element fora del discurs oral: tot és significatiu. A la fi, els alumnes s'adonen que s'ha de fer una triple confrontació amb la documentació escrita, amb els testimonis, amb les diverses fases del discurs del testimoni. És a dir, fan història.

També la història oral s'adapta molt bé als nostres objectius ja que la naturalesa essencial del mètode en si mateix té un caràcter alhora creatiu i cooperatiu (corresponsabilitat, solidaritat, respecte...). Promou el debat i la cooperació intel·lectual, ajuda a desenvolupar-los les capacitats de llenguatge, el sentit de l'evidència, les seves aptituds mecàniques (aprendre a aprendre), la consciència social. En definitiva, aconseguir pensadors imaginatius i crítics al mateix temps, que puguin avançar de manera autònoma en la seva comprensió del món i en la seva capacitat per incidir-hi i per gaudir-ne.

Malgrat les dificultats acadèmiques com personals, la utilització de les fonts orals com a recurs didàctico-històric, presenta més aspectes positius que negatius. El discurs parlat il·lumina l'escrit, el relativitza i li dona la perspectiva humana adequada. Les fonts orals equilibren el temps llarg i curt, les estructures i qui els dona vida. A un plantejament cronològic lineal hi posen emoció, sentiment... Poden ser desmitificadors i denunciar determinades interpretacions històriques, etc. Col·loca directament l'alumne en la societat, en una realitat present; la vida quotidiana de la comunitat, la història dels seus familiars, veïns, la seva ciutat. Permet la participació dels alumnes en la col·lectivitat, estimula la cooperació entre ells, la solidaritat, el respecte pel patrimoni històric. Trencava barreres i crea consciència social.